

Bewoners vertellen:

ADA VAN MIL

Opgetekend door Marjolijn Pouw

“**Ada van Mil** woont al haar hele leven in onze buurt. Ze is in 1943 op Garenmarkt 16 geboren, het huis op de hoek van Garenmarkt en Raamsteeg waarin nu restaurant Het Fust is gevestigd. Later verhuisde ze naar Raamsteeg 67, het enige huis naast Het Fust dat aan de sloophamer is ontsnapt. Het is een leuk huis met een hoog gelegen daktuin aan de achterkant met uitzicht op de andere daktuinen van het blok. Ook op deze regenachtige novemberdag zien de daktuinen er nog comfortabel en verzorgd uit, met mooie plantenbakken en hardhouten tuinmeubelen. Een onvermoed stadsparadijs.

Mijn ouders zijn in 1926 op Garenmarkt 16 komen wonen. Daar ben ik in 1943 geboren, als jongste van een gezin met 8 kinderen. Op de begane grond was oorspronkelijk mijn vaders handel in melkproducten gevestigd. Toen hij begon ging hij zijn klanten langs met een hondenkar maar al gauw kocht hij een paardenwagen, daarna een motorbakfiets en tenslotte reden mijn broers met vrachtauto's rond. Toen hadden we er al een groothandel naast. In de jaren 50 kwam de middenstand hier op. Er werd goed verdiend. Mijn moeder begon een buurtsuper waar leerlingen van de meisjes HBS in de pauzes sigaretten en 3 snoep kwamen kopen. Ook de mensen uit de buurt deden er hun boodschappen. De winkel was een echte ontmoetingsplaats. Wij hadden in 1949 al telefoon, wat in die tijd nog maar weinig mensen hadden. Als mensen ziek waren en niet naar hun werk konden of de dokter moest komen, dan kwamen ze bij ons bellen. Ze gaven vaak ons telefoonnummer op. Als er een boodschap voor ze kwam dan moesten wij die gaan vertellen. Alle kinderen mochten studeren. Dat hebben we allemaal gedaan, behalve mijn oudste zus. Die zorgde voor de jongere kinderen als mijn ouders aan het werk waren. Ik heb nooit gehoord dat ze liever wat anders had gedaan. Het was heel gezellig bij ons thuis, maar we moesten allemaal meehelpen. De jongens bij de bezorging, de meisjes in de huishouding of de zaak. Een rooster hadden we niet. Dat was helemaal niet nodig. Door de evenwichtige leeftijdsopbouw in ons gezin kwam je vanzelf aan de beurt. Ging er iemand uit huis dan nam een jonger kind het werk over. Zo simpel was dat. In 1969 stopten mijn ouders met de zaak. Twee van mijn broers hebben het hoekpand van ze overgenomen. Eerst hadden ze de groothandel, maar eind jaren 70 begonnen ze met Café 't Vattegat. Dat was een leuk, jazzy buurtcafé waar de mensen zich thuis voelden. Niemand had er last van. Op het laatst liep het mis. Toen kwam er vervelend publiek dat niet weg te krijgen was. De buurvrouw kon er niet meer tegen en is naar Voorschoten verhuisd. Er waren meer mensen in de buurt die weg wilden. In 2000 hebben mijn broers de zaak verkocht. Toen kwam Het Fust erin, een leuk restaurant met vriendelijke mensen. Dat was een opluchting.

De buurt was toen veel hechter dan nu. Iedereen kende elkaar en wist wat voor beroep of problemen de ander had. Er zaten overal bedrijfjes en veel mensen werkten in loondienst. Bijna alle huizen waren dubbel bewoond. Je had toen nog de Korte en de Lange Raamsteeg. De Korte Raamsteeg liep van de Garenmarkt naar het Levendaal, de Lange van de Garenmarkt naar de Doezastraat. In de Korte Raamsteeg was het op zaterdagavond nogal eens bonje. Dan vloog het huisraad door de steeg en moest de politie eraan te pas komen. Op maandag was alles weer goed. In de Lange Raamsteeg had je dat niet. Die was netter. Bewoners kochten vaak op de pof. Hun aankopen werden bij ons in het 'winkelschrift' gezet. Op zaterdag kwamen ze betalen. Dan hadden ze hun loon gehad. Je had vroeger van die bruine papieren zakjes met je loon en een strookje waar de afrekening op stond: belasting, ziekenfonds en dat soort dingen. Ik heb ze toen ik bij het Museum van Volkenkunde werkte ook nog gehad. Ik verdiende toen 114 gulden en 75 cent per maand. Reken maar uit wat mensen met minder inkomen wekelijks te besteden hadden. Onvoorstelbaar zoals dat is veranderd. Als een gezin geldproblemen had, dan schoof mijn moeder de weekrekening op. Er kwam dan een nieuwe rekening met de oude én de nieuwe aankopen. Daarvan betaalde de mensen wekelijks een bedrag af. Je had toen nog tuinderijen aan de rand van de stad, zoals aan de Rooseveltstraat. Daar werkten de gebroeders Doeve uit de Raamsteeg. Die hebben er 80 jaar gewoond en waren heel zuinig. Hun huis werd in 2000 ontruimd. Alles was nog precies hetzelfde als in de tijd dat hun ouders er woonden. Geen warm water, geen centrale verwarming of andere luxe, alleen televisie. Maar de broers zijn nooit iets tekort gekomen. De buurt heeft zich al die jaren over ze ontfermd, ook toen er al gezinszorg was.

De Hoefstraat bestond uit de Korte en de Lange Hoefstraat. De Korte Hoefstraat liep van de Garenmarkt tot de Korevaarstraat, de Lange van de Garenmarkt tot de Doezastraat. In de Korte Hoefstraat had je overal bedrijfjes: Metaalhandel en fietsenmaker Nieuwenhuizen, schildersbedrijf Schelvis, de Italiaanse ijsfabriek van de Belfi's. Die haalden hun melk bij mijn vader. De oude heer Belfi had heimwee naar Italië en was depressief. Hij is ooit van het dak van zijn huis gevallen of gesprongen. Niemand weet wat er precies is gebeurd. Zijn zoons Luigi en Constantino hebben na zijn dood de ijsfabriek voortgezet. Ze zijn na hun pensioen teruggegaan naar hun Italiaanse geboortedorp. Een zoon van Luigi is er burgemeester. Luigi komt af en toe zijn oude vrienden nog wel eens opzoeken, maar Constantino zie je niet meer. Er was ook nog een derde broer: Verginio. Die is in Roosendaal een Italiaanse ijssalon begonnen en daar gebleven, maar hij was met een Nederlandse getrouwd. In jouw huis had de schilder Jan Rosdorff zijn bedrijf. Het timmermansbedrijf van zijn broer Bernard was ernaast. Hun moeder, mevrouw Rosdorff-Huibers, woonde erboven. Ze zat altijd aan de trap te wachten als mijn vader de melk rond bracht. Haar broer was bisschop van Haarlem en je kunt je voorstellen wat voor opzien het in katholiek Leiden baarde als hij bij zijn zus op bezoek kwam.

De Garenmarkt was toen nog tot aan het Kort Levendaal bebouwd, waar nu die grote iepen staan. Tegenover het gebouw van de meisjes HBS had je wolfabriek Parmentier. De balen wol werden op de Garenmarkt gegooid. Wij kinderen gebruikten die als trampoline of glijbaan. We zaten dan binnen de kortste keren onder de vlooiën. Op nummer 1 had de familie Vernet een café voor sportvissers. Als er studentenfeesten waren zaten de corpsjongens daar 's ochtends door te drinken. Dat gaf vaak gedonder. Op nummer 3 woonde het gezin Laken. Dat waren tuinders. Een van de zoons had een platbodem en voer met groenten en fruit van de veiling in het vruchtenkwartier naar de markt. Hij voer dan onder het Gangetje door, wat wij heel griezelig vonden. Ik ben er ook wel eens onderdoor geschaatst. Je zag het water van de gewelven druppelen en de ratten over het ijs lopen. Zijn zus trouwde in een koetsje. Dat vonden wij kinderen prachtig. Een echte prinses in de buurt! Verder woonden er de Groenendijken en de Wagemansen. Hun kinderen wonen nog steeds in de buurt. Jenny Groenendijk en haar broer in de Hoefstraat, Sonja Wagemans in het vroegere huis van haar ouders. Sonja's vader veegde elke dag de stoep schoon. Sonja heeft dat van hem overgenomen. Aan de oneven kant had je ook nog Zuster van Berkel. Ze heeft als vroedvrouw heel wat Leidse kinderen ter wereld geholpen en was een begrip in de stad. Ze woonde samen met haar moeder. Die werd kinds en liep op pantoffels, in nachtjapon met een geldkistje over de Garenmarkt. In haar glorietijd was ze marketentster geweest en als ze ons meisjes zag riep ze met opgeheven vinger: "Je moet met een officier trouwen hoor." In het Thorbeckehuis op nummer 9 woonde de Van der Heidens. Willem, hun jongste zoon

heeft het huis enige jaren geleden eigenhandig opgeknapt en er appartementen in gemaakt. In een ervan woont hij zelf. Zijn zussen hadden een opleiding voor kinderverzorgster en begonnen eind jaren 60 met hun moeder de eerste Leidse crèche in het pand. Mijn moeder bracht er de kleinkinderen wel heen als ze kwamen logeren. Je kon leuk in de achtertuin spelen. Die is bijna net zo groot als het Van der Werfpark en zeker zo mooi. Mevrouw van der Heiden kon heerlijk koken en taarten bakken, wat voor kinderen ook een feest was. Op nr. 11 woonde een gezin met één kind dat schandelijk werd verwend. Daar waren we wel eens jaloers op al hadden we niet willen ruilen. In het huis op de hoek zat een winkel-van-sinkel, waar je tot diep in de nacht petroleum kon kopen, poetsmiddelen en drank. Aan de even kant zat een schildersbedrijf. Daarnaast een gemeentegarage waar twee brandweerwagens en de dienstauto van de burgemeester werden gestald. Op nummer 6 heeft de schrijver Bilderdijk gewoond. Daar zat zo'n gedenkplaat op de gevel. Het huis is jammer genoeg afgebroken, net als schoenmakerij Van Kempen ernaast. De familie Del Prado zat ook aan de even kant. Vader Dolf maakte muziek op bijna alle Leidse feesten. Die moet jij ook nog wel hebben zien optreden. Het waren de eerste Nederlanders uit de West hier in de buurt.

De Raamsteeg was ook al verdeeld in een Korte en een Lange Raamsteeg. Je had er niet zulke grote gebouwen als op de Garenmarkt, behalve dan het Museum voor Natuurlijke Historie. Er zaten minder bedrijven en er woonden grote gezinnen. Begin jaren zeventig was het huizenblok van de Raamsteeg tot en met de Korevaarstraat zo verpauperd dat alle huizen moesten worden gesloopt. Het kwam de gemeente goed uit. Ze konden er toen een parkeerplein maken, waar je ook nog evenementen op kon houden. Wat ervoor in de plaats is gekomen stelt als gebouw niks voor. Gelukkig zijn er nog een paar huizen blijven staan.

De Korevaarstraat was vroeger net zo'n soort winkelstraat als de Doezastraat. Je had er een groenteboer, de kruidenierszaak Van Swieten--hun zoon Peter is architect geworden en heeft zijn bureau op de Jacobsgracht--drogisterij Kranenburg--een oude verpleegster die je altijd de les las--parfumerie Smittenaar--de wijnhandel van weduwe Van den Bos, nog een schoenmaker, een winkel in dierenvoer en zeepfabriek Sanders, waar nu Hoogvliet is.

Het Levendaal heette toen nog het Kort Levendaal. Je had er een gebouw waar in de crisisjaren de steun werd uitbetaald. Later werden daar cursussen voor huisvrouwen gegeven. Tegenover de synagoge had je prachtige oude huizen. Je begrijpt niet waarom die zijn afgebroken. Doodzonde. Ze zouden een mooi plein van de Garenmarkt moeten maken. Parkeren kan eronder. En dan leuke evenementen die in de binnenstad passen. Dan zou schade nog een beetje worden vergoed."